

УДК 336 (631.1)

О. С. Біліченко,
здобувач, Миколаївський державний аграрний університет

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

У статті детально проаналізовано сучасний стан державної молодіжної політики. Особливу увагу приділено соціально-економічному становищу молоді в Миколаївській області. Обґрунтовано стратегічні напрями формування державної молодіжної політики.

The paper analyzed the current state of the state youth policy. Particular attention is paid to socio-economic situation of youth in the Mykolayiv region. The strategy of forming the state youth policy.

Ключові слова: молодіжна політика, стратегія, державне регулювання, розвиток.
Key words: youth policy, strategy, government regulation, development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Молодіжна державна політика була і залишається по сьогоднішній день одним з ключових напрямів внутрішньої політики держави, предметом особливої уваги з її боку. Дійсно, будь-яким дискусіям, які велись навколо статусу молодіжної політики як окремої сфери діяльності держави, було покладено край ще у 1993 році, коли Верховна Рада України прийняла Декларацію "Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні". Державна молодіжна політика є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави, що здійснюється в інтересах як молодої людини, так і держави, суспільства в цілому з урахуванням можливостей України, її економічного, соціального, історичного та культурного розвитку.

Сучасна ситуація в державі й суспільстві спрямована на формування стратегії соціально-економічного, політичного й культурного розвитку України, що припускає послідовну

реалізацію заходів довгострокового характеру, спрямованих на подальше вдосконалювання держави, підвищення рівня життя його населення.

ОГЛЯД (АНАЛІЗ) ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Важливість дослідження зумовлена також тим, що проблема впровадження державної молодіжної політики не знайшла достатньо глибокого відображення в науковій літературі. В дослідженнях Є. Бородіна [1], М. Перепелиці [2], М. Головатого [3], О. Старинця, В. Головенько [1] та інших загалом вивчалась державна молодіжна політика, а саме: законодавча база, механізми реалізації та розробка державних програм та проектів для молоді.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою нашого дослідження стало обґрунтування стратегічних напрямів формування

державної молодіжної політики з метою забезпечення передумов сталого розвитку українського суспільства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

За останні два десятиріччя ситуація в Україні зазнала докорінних змін. Вони торкнулися не лише політичних та економічних аспектів у розвитку держави і суспільства. Україна традиційно знаходиться в центрі глобальних, регіональних, політичних та економічних процесів. Завдання забезпечення її поступального, стійкого розвитку і безпеки вимагає ефективної і адекватної реакції на сучасні виклики, досягнення національної конкурентоспроможності у всіх сферах.

Творчий потенціал і соціальний ресурс молоді є сьогодні однією з найважливіших основ модернізації суспільства. В умовах нових світових впливів (дружньої до молоді держави) на зріла гостра необхідність посиленої уваги до молоді з боку держави, розробки системного, ретельно вивіреного, науково обґрунтованого і довготермінового плану дій, результати якого стануть відчутні в близькій перспективі. У свою чергу, однією з найважливіших умов виступає забезпечення відтворення інтелектуального й трудового потенціалу суспільства. Перспективи збереження й нагромадження такого потенціалу нерозривно пов'язані зі здійсненням комплексу заходів з освіти й виховання молоді.

Загострення соціально-економічних проблем, відсутність дієвих механізмів державної підтримки молоді в період її соціального становлення і розвитку негативно позначилися на матеріальному становищі молоді, погіршили здоров'я, фізичний та духовний розвиток молодих громадян. Для значної частини молодого населення області гострими залишаються проблеми отримання житла, якісної освіти, зайнятості, відсутності доступних фізкультурно-оздоровчих закладів і закладів дозвілля, насамперед за місцем проживання. Усе це негативно впливає на соціальне самопочуття молодих осіб, спричиняє розвиток негативних проявів у молодіжному середовищі.

Загрозливого поширення серед молоді набули соціально негативні форми поведінки (злочинність, проституція, тютюнопаління тощо) та соціально небезпечні хвороби (туберкульоз, СНІД, наркоманія, алкоголізм, хвороби, що передаються статевим шляхом). Посилення напруги у працевлаштуванні молоді, зростання відкритого та прихованого

безробіття, різке розшарування у рівнях оплати праці між державними і недержавними секторами економіки сприяють соціально-професійній переорієнтації молоді на працю у недержавному секторі та отримання доходів у "тіньовій" сфері. Чисельність незайнятої молоді, її питома вага серед загальної кількості безробітних матиме тенденцію до поступового зростання. На ринку праці, насамперед, слід очікувати зменшення попиту на випускників навчальних закладів.

Повільно вирішуються питання підтримки молодіжного підприємництва. Загострення економічної кризи відбивається на якісному рівні дозвілля молоді, його духовно-культурному змісті, спрямованості. Зниження престижу освіти і культури у молодіжному середовищі призводить до падіння рівня духовності, породжує моральну та інтелектуальну деградацію. У цих умовах потрібно забезпечити необхідний мінімум культурних благ і послуг молодим людям, всебічно сприяти раціональному використанню вільного часу.

Процес забезпечення соціального становлення і розвитку молоді, реалізації її конституційних прав та свобод потребує посилення координації зусиль держави і громадськості; комплексного, системного підходу всіх суб'єктів молодіжної політики до її впровадження шляхом координації зусиль і необхідних засобів; подолання дублювання, відомчої відокремленості у справі захисту конституційних прав молоді; поліпшення соціально-економічних, побутових умов життя молоді; розвитку її громадянської і трудової активності; формування духовної культури.

Молодими громадянами в Україні є особи віком від 14 до 35 років.

Держава визначає загальні засади створення організаційних, соціально-економічних, політико-правових умов соціального становлення та розвитку молодих громадян України в інтересах особистості, суспільства та держави, основні напрями реалізації державної молодіжної політики в Україні щодо соціального становлення та розвитку молоді.

Молодь як соціально-демографічна група характеризується не лише віковими ознаками, а й специфікою соціального становлення, особливим місцем у структурі суспільства. Населення Миколаївської області, як і України в цілому, внаслідок низького рівня народжуваності характеризується високим рівнем старіння і, відповідно, низькою часткою молоді. Враховуючи демографічні процеси, що відбуваються в

країні, в тому числі і в області, чисельність молоді за станом на 1 січня 2011 року помітно зменшилась — на 11 % до 360,6 тисяч осіб порівняно з 1992 роком (чисельність молоді — 405,04 тис. осіб). В області 68,3% молоді (246,2 тисячі) проживає в містах, а 31,7 % (114,4 тисячі) — у селах [4].

Молодь є найбільш репродуктивно активним контингентом населення — 91,4% усіх дітонароджень припадає на жінок молодіжного віку на початок 2011 року, що на 3,4% більше усіх дітонароджень жінок молодіжного віку у 1991 році. Саме народжуваність у вікових групах до 35 років і визначає рівень народжуваності всього населення. Найвища дітородна активність жінок припадає на вік 20—24 років. Протягом 2011 року жінками цієї вікової групи народжено 4,2 тис. дітей, або 35,8% усіх народжених, що на 2,6 тис. народжених вищезазначеною категорією жінок більше, ніж у 1991 році (народжено 6,88 тис. дітей). Жінки у віковій групі 25—29 років у 2011 році народили 3,96 тис. дітей, або 33,8%, що значно менше, ніж дітей, народжених жінками цього віку у 1991 році (4,08 тис. дітей). Середній вік матері при народженні дитини становить 23 роки.

Зберігається тенденція до зростання позашлюбних народжень. Їх частка в загальній кількості народжень зростає з 15,6 % (2,59 тис. дітей) у 1991 році до 30,03 % (3,5 тис. дітей) у 2010 році. Найбільша питома вага позашлюбних народжень серед жінок віком 20—24 років — 35,5 % та 25—29 років — 27,19 % у 2010 році, у 1991 році показники позашлюбних народжень серед жінок віком 20—24 років — 31,6 % та 25—29 років — 23,9 % відповідно.

Однією з важливих проблем становища сучасних сімей є високий рівень розлучень серед молодих сімейних пар. У 2010 році у віці 14—34 років зареєстрували розлучення 1,7 тис. жінок та 0,9 тис. чоловіків. "Кризовим" періодом існування сім'ї все ще залишається вікова група 25—29 років; у цьому віці протягом 2010 року розлучилося 731 жінка та 394 чоловіки (відповідно 42,5 та 43,2 % у загальній кількості розлучених відповідної статі).

Смертність серед молодого населення області становить 9,17 % (253 жінки та 601 чоловік) від загальної кількості померлих у 2010 році, що вище, ніж смертність серед молодого населення області у 1991 році — 8,9 % (158 жінок та 601 чоловік). Вирішальний вплив на смертність молоді мають зовнішні причини захворюваності та смертності, інфекційні та паразитарні хвороби. Від цих хвороб у 2008 році по-

мерло у віці 14—34 років 284 та 376 осіб, у 2010 році — 219 та 309 осіб відповідно [5].

Молодіжна політика України є системною діяльністю держави у відносінах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом, що здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій сферах і ставить за мету створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України. Вона поширюється на громадян України віком від 14 до 35 років незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової і національної належності, статі, освіти, мови, ставлення до релігії, роду і характеру занять і здійснюється через органи державної виконавчої влади, установи, соціальні інститути та об'єднання молодих громадян.

З метою проведення цілісної державної молодіжної політики в Миколаївській області, визначеної Законами України "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні", "Про молодіжні та дитячі громадські організації", постановою Кабінету Міністрів України "Про Загальнодержавну програму підтримки молоді на 2009—2015 роки", з урахуванням місцевих особливостей, розроблено та прийнято обласну Програму "Молодь Миколаївщини на 2011—2015 роки", виконання завдань якої покладено на головні управління, управління та інші структурні підрозділи облдержадміністрації, територіальні органи центральних органів виконавчої влади в області, обласні організації та установи, райдержадміністрації, виконавчі комітети міських (міст обласного значення) рад. Це вже четверта обласна програма з питань реалізації молодіжної політики на Миколаївщині за роки незалежності, прийняття якої — підсумок досягнень та проблемних питань щодо:

- забезпечення необхідними умовами для соціального становлення та розвитку молоді, поглиблення її інноваційної діяльності;

- створення сприятливих умов для безпосередньої участі у суспільних перетвореннях на засадах соціального партнерства;

- поліпшення соціальної роботи з молоддю, зокрема з молодими інвалідами, сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, з особами, які повернулися з місць позбавлення волі;

- формування у молоді основ гуманістичного світогляду, пріоритетності високих мо-

Таблиця 1. Фінансування заходів щодо реалізації молодіжної політики в Миколаївській області

Код та назва функціональної класифікації видатків	2002	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011 (план з урахуванням змін на 01.08.2011)
091101 «Утримання центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді»	503,4	927,6	1293,1	2203,5	2761	4021,1	4339,8	4939,1	4586,9
091102 «Програми і заходи центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді»	146,7	151,1	139,4	309,1	228,8	264,9	226,7	248,5	215,5
091103 «Соціальні програми і заходи державних органів у справах молоді»	327,8	335,2	493,2	584,9	931,1	1318,8	1352,5	1529,5	1440,5
Разом	987,0	1414	1925,7	3097,5	3921	5604,7	5919,0	6717,1	6242,9

ральних, культурних, загальнолюдських цінностей, утвердження почуття патріотизму та національної самосвідомості;

— збільшення обсягів фінансування заходів Програми по реалізації державної молодіжної політики на регіональному рівні, в тому числі фінансування програм (заходів) молодіжних (дитячих) громадських організацій;

— створення умов для поліпшення здоров'я молоді, посилення профілактичної роботи щодо запобігання наркоманії, захворюванню на ВІЛ/СНІД, формування навичок здорового способу життя;

— активізації молодіжного руху в Миколаївській області.

Управління у справах сім'ї та молоді облдержадміністрації координує діяльність Миколаївського обласного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, мережі районних та міських центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (24 з них: 19 районних та 5 міських), Обласного гендерного центру, Миколаївського обласного центру ресоціалізації наркозалежної молоді (м. Вознесенськ) та обласного центру соціально-психологічної допомоги (м. Вознесенськ). Слід зазначити, що фінансування заходів щодо реалізації молодіжної політики в області протягом двох десятиліть суттєво зросло (табл. 1).

З метою вирішення проблем молоді у 1992 році створено обласний центр соціально-психологічної допомоги молоді, при якому діє один з перших в Україні "телефон довіри" для надання екстреної, анонімної психологічної допомоги молоді міста. У 2001 році завершив-

ся процес створення центрів соціальних служб для молоді області на районному та міському рівнях. Так, в області було створено 25 центрів соціальних служб для молоді (1 обласний, 5 міських, 19 районних), нормативна чисельність яких становила 249 осіб, штатним розписом затверджено 92 особи, працювало 83 працівники.

Наприкінці

2010 року в Миколаївській області створено 38 центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (обласний, 5 міських, 19 районних, 3 селищних та 10 сільських), з них лише 33 здійснювали практичну соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю (1 обласний, 5 міських, 19 районних, 2 селищних та 6 сільських) [6].

Сучасна державна молодіжна політика формується та реалізується шляхом:

— прийняття законодавчих актів, рішень державних органів, спрямованих на реалізацію державної молодіжної політики;

— проведення у Верховній Раді України щорічних слухань про становище молоді та підготовки доповіді з цього питання Верховній Раді України, Президенту України;

— діяльності в органах державної влади та управління всіх рівнів структурних підрозділів, що займаються проблемами молоді;

— створення соціальних служб для молоді та підготовки соціальних працівників;

— розробки та реалізації державних цільових програм з питань молодіжної політики;

— виділення у державному та місцевих бюджетах цільових коштів на фінансування державної молодіжної політики, залучення матеріальних і фінансових ресурсів підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян, заінтересованих у роботі з молоддю;

— утворення спеціальних фондів.

Державна молодіжна політика в Україні є пріоритетним і специфічним напрямом діяльності держави і здійснюється в інтересах молоді людини, суспільства, держави, з урахуванням можливостей України, її економічного, соціального, історичного, культурного роз-

витуку і світового досвіду державної підтримки молоді.

Молодіжна політика України є системною діяльністю держави у відносинах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом, що здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій сферах і ставить на меті створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України. Вона поширюється на громадян України віком від 14 до 35 років незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової і національної належності, статі, освіти, мови, ставлення до релігії, роду і характеру занять і здійснюється через органи державної виконавчої влади, установи, соціальні інститути та об'єднання молодих громадян.

Для українських органів державної влади стратегічними напрямками у здійсненні молодіжної політики є:

— забезпечення правової й соціальної захищеності молоді;

— надання молодому громадянину гарантованого державою мінімуму соціальних послуг з навчання, виховання, духовного й фізичного розвитку, охороні здоров'я, професійній підготовці й працевлаштуванню;

— забезпечення збалансованого сполучення державних, суспільних інтересів та прав особистості у формуванні й реалізації національної молодіжної політики;

— пріоритет суспільних ініціатив стосовно аналогічної діяльності державних органів та установ при фінансуванні заходів і програм, що стосуються молоді;

— залучення молодих громадян до особистої участі у формуванні й реалізації програм, що стосуються молоді, суспільства та держави.

ВИСНОВКИ

Відповідно, молодіжна політика України є одним з пріоритетних та стратегічних напрямів діяльності держави, що націлений на створення правових, економічних і організаційних умов і гарантій для самореалізації особистості молодої людини й розвитку молодіжних об'єднань, рухів та ініціатив, на формування у молодих громадян патріотизму й поваги до історії й культури свого народу, дотримання прав людини.

Держава та суспільство мають забезпечити випереджальну та інноваційну участь у держа-

вотворчих процесах, забезпечити духовні і культурні потреби молоді, рівні можливості для розкриття творчого, професійного, інтелектуального потенціалу молоді, набуття молоддю соціального досвіду, формування уміння жити в громадянському суспільстві, підтримку сімей, конкурентоздатність на ринку праці, якісну освіту, формування загальнолюдських ціннісних орієнтацій, патріотизму, національної і громадської свідомості серед молоді, яка могла б забезпечити безперервність розвитку держави Україна, базуючись на державних і національних цінностях. Такий підхід дасть можливість сформулювати стратегічну ціль української молоді, спрямовану на формування відповідального ставлення молоді до свого майбутнього і майбутнього держави. Це зробить процес залучення молоді до розробки і реалізації державної молодіжної політики ефективним і змінить сучасну роль молоді — брати участь у вирішенні власних соціально-побутових проблем, на необхідну участь у розв'язанні стратегічних проблем розвитку суспільства.

Література:

1 Молодь України на ринку праці: щоріч. доп. Президентові України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді (за підсумками 2006 р.)/ Є. Бородін, М. Василенко, В. Головенько та ін. — К.: Крамар, 2007. — 200 с.

2. Перепелиця М. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект): Дисертація канд. політ. наук: 23.00.02/ Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. — К., 2001. — 203 с.

3. Головатий М. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. — К.: Наукова думка, 1993. — 238 с.

4. Економічна доповідь "Молодіжний сегмент регіонального ринку праці Миколаївщини" (вих. 65/10/1-17 від 20.10.2010р.).

5. Статистична інформація за 2008—2010 рр. по напрямках головного управління статистики у Миколаївській області.

6. Звіти управління у справах сім'ї та молоді облдержадміністрації за підсумками виконання обласної Програми "Молодь Миколаївщини" на 1999—2005 роки; обласної Програми "Молодь Миколаївщини" на 2006—2010 роки; обласної Програми координації діяльності молодіжного та дитячого громадського руху Миколаївщини на 2004—2008 роки; обласної Програми "Молодь Миколаївщини" на 2011—2015 роки.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2012 р.